

Särös utveckling under Leopold Schmidt

1847 köpte Leopold Schmidt Särö för 70 000 kr. Schmidt var född i Tyskland men flyttade till Sverige 1835 och brukade innan köpet gården Malevik. Under hans tid *"utvecklades badorten relativt hastigt, nya kallbadhus anlades, villor uppfördes och en hel del arealer utarrenderades på vissa år, men företagets ekonomi var redan från början inte den bästa"* (Prytz, sid. 50).

Det är oklart vilka motiv Schmidt hade för sitt köp, men man kan gissa att han från sitt maleviksperspektiv såg Särös möjligheter att utvecklas till högklassig badort och slog till när det blev till salu.

Tio år senare hade en mängd nya hus byggts för badgästerna. Det fanns 100 rum att hyra och tolv av husen hyrdes ut till familjer och hushåll. Antalet badgäster hade vuxit varje år och fyllde tillgänglig kapacitet. Kommunikationerna med Göteborg hade förbättrats; båt gick nu 2 à 3 gånger i veckan och hästskjutsar varje dag.

Under Schmidts tid utvecklades affärsidén successivt från inackordering av badgäster till arrenden för sommargäster (den tidens lagar förhindrade styckning och utförsäljning av tomter). Han lät uppföra ett stort antal villor för privatpersoner "på subskription", d.v.s. han utarrenderade tomter och åtog sig enligt kontrakt att bygga villor på dessa. Arrendetiden kunde variera mellan 10 och 49 år och byggnaden tillföll jordägaren efter arrendetidens utgång, även om den uppförts av arrendatorn. Villorna fick endast disponeras sommartid och skulle oljemålas och tapetseras i enlighet med tidigare uppförda villor. Ett annat vanligt villkor var att arrendator inte fick bygga badhus eller annan byggnad som genom sin funktion kunde konkurrera med badinrättningen.

En av de första arrendatorerna var Friedrich Willerding som 1851 arrenderade det nybyggda Friedrichhof, senare Lindenhof, på 10 år för 900 rdr/år. 1857 arrenderade trä- och järnexportören Bengt E. Dahlgren Solsidan på 50 år och betalade 30 000 kr. För fabrikören Mendel E. Delbanco byggdes enligt dennes ritningar villa Ängsäter år 1858 med hyrestid på tio år och 600 rdr om året i avgift. Följande år arrenderades Munkekullen med nybyggt hus ut till B. Thulin på 10 år för 800 rdr/år.

1866 uppläts Berghem till bryggaren David Weymyss på 49 år för 200 rdr/år exkl. byggnad. Kontraktet överläts fyra år senare på arkitekt J. A. Westerberg och 1872 på skeppsredaren och kolgrosshandlaren August Carlsson. Gövik uppfördes 1878 av konsul John Lyon med kontrakt på 49 år och 3 500 rdr samt 5 rdr/år.

Sommarvillorna på Särö låg ofta gruppvis. På 1870-talet fanns utmed Bassängbacken en rad villor som Solbacken, Kullen, Eksäter, Diana, Lyckan, Sjövik och Beau Rivage. Strax intill låg Klinten, Sandvik och Röda stugan. Kring Munkekullen och Nunnekullen låg villor som Ängsäter, Munkekullen, Nunnekullen, Fridhem och Ekeliden. Mittemot låg Solsidan med Alphyddan på sin tomt och Lindenhof.

Magnus Hollertz (1949) skriver i en reseberättelse om Särö: *"Här är göteborgarnas älsklingsställe och gräddan av dess handelsaristokrati badar här om somrarna. ..."* och att *"stället är otroligt dyrt"* och endast passar förmögna familjer. I sin handbok för badgäster påpekar Johan Wallin (1858) att sällskapslivet på Särö *"torde, mer än vid de andra badorterna, hafoa en smak af en viss förnämt stel hållning, likasom man anmärkt, att damernas toiletter vid denna badort synas mera pretiösa, än hvad nödigt är för livet i det gröna"*. ...och att allmogen saknas nästan helt som badgäster på Särö.

Viktor Rydberg som redan 1859 uppfattade Särö delvis som en förstad till Göteborg beskrev dess sommargäster: *"Särös sällskapslif under sommaren påstås vara stelt. Vi tro att det endast ser ut så. Familjelifvet, der det slagit ut sin vackraste blomma, skapar inom sina kretsar en anda af sjelftillräcklighet i god mening, en känsla, att man bland sina närmaste har sin värld, och denna känsla gör den vanlige främlingen, om än välkommen, så likväl icke eftersökt."* (Göteborg och dess omgivning, 1859)

Lars Stackell (1974) beskriver i sin avhandling Särös karaktär: *"Särös särställning har sammankopplats med att ön utgjort ett säteris ägor och att en "herrgårdskultur" utvecklats och vårdats den mångskiftande växtligheten samt att man under badortsperioden förstått att vidmakthålla dess karaktär."* (sid. 159)

"Under Schmidts tid fick Särö sin egenart som badort för ett mer begränsat skikt än övriga västkustbadorter – begränsat i både geografisk och social bemärkelse. Den göteborgska köpmannaaristokratin kom att uppta Särö som sitt speciella sommarrevir och, som Rydbergs omdömen visar, där skapa en familjär sammanhållning som i viss mån endast har sin like på Gustafsberg under seklets slutande decennier."(sid. 160)

På 30 år byggde Leopold Schmidt upp något av ett sommarparadis för en utvald krets välsituerade göteborgsfamiljer. Denna idyll utsattes säkerligen för ett allvarligt hot när Schmidt på grund av alltför frikostiga borgensförbindelser tvingades i konkurs den 20 augusti 1877.